



Põhiseaduskomisjon
Riigikogu
karin.tuulik@riigikogu.ee

27. märts 2017

Arvamuse andmine Euroopa Liidu kodaniku seaduse ja võrdse kohtlemise seaduse muutmise seaduse eelnõu 189 SE II kohta

Täname, et küsisite Eesti Inimõiguste Keskuselt arvamust seaduseelnõu 189 SE II kohta. Eesti Inimõiguste Keskus annab käesoleva arvamuse, mis on kooskõlastatud võrdse kohtlemise võrgustikuga.¹

1. EL kodaniku võrdse kohtlemise nõue jäetakse välja võrdse kohtlemise seadusest ja pannakse Euroopa Liidu kodaniku seadusesse.

Euroopa Liidu ja Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigi kodanikust töötajate võrdse kohtlemise nõude lisamine Euroopa Liidu kodaniku seadusesse võrdse kohtlemise seaduse (VõrdKS) asemel on meie arvates põhjendamatu.

Lisanduse jäämine VõrdKS muudatusse, nagu algselt plaanitud, annaks liikmesriigi kodanikule samavõrdse kaitse diskrimineerimise eest, kui on Eestis rahvuse, rassi, nahavärvuse tunnuste alusel. Liikmesriigi kodanik saaks Eestis ka laiema kaitse kui puude, vanuse, seksuaalse sättumuse, usutunnistuse tunnustega inimesed.

Meie seisukoht on jätkuvalt, et diskrimineerimise kaitse peab olema võrdne kõikide tunnuste alusel, st põhiseadusega vastuolus olev hierahia tuleb kaotada.

EL kodaniku seadusesse võrdse kohtlemise paragrahvi lisamine ei anna liikmesriigi kodanikele sarnast õiguste kaitset, mis on sätestatud VõrdKS §-s 2. See tähendab, EL kodaniku seaduses toodud tekst on kitsama kaitsega kui VõrdKS § 2 lg 1 punktides 1-7 loetletud, esitame siinkohal kaitse ulatuse võrdluse:

- õigus koolitusele versus VõrdKS-is sisalduv õigus haridusele,
- õigus sotsiaal- ja maksusoodustusele versus teenustele,
- õigus eluaseme kättesaadavusele versus õiguse avalikkusele pakutavate kaupade ja teenuste kättesaadavusele, sh eluaseme kättesaadavusele.

Eeltulenevast lähtuvalt ei saa EL liikmesriikide kodanikud seadusemuudatusest tulenevalt ikkagi võrdset kaitset, pigem suurendab Euroopa Liidu kodaniku seaduse ja võrdse kohtlemise seaduse muutmise seaduse seaduseelnõu ebavõrdsust, sest Eesti õiguses tekib juurde kolmas kihistus hierarhiat praegu kehtiva kahe esimese kõrvale:

1. kõige laiem on kaitse rahvuse, rassi ja nahavärvuse tunnuse alusel;

¹ Võrgustikku kuuluvad Eesti Inimõiguste Keskus, Eesti Naisteühenduste Ümarlaud, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti LGBT Ühing, Eesti Noorteühenduste Liit, Ida-Virumaa Integratsioonikeskus, Tallinna Inimõiguste Infokeskus, Eesti Patsientide Esindusühing, SEKY, MTÜ Oma Tuba.

2. mõnevõrra on kitsam kaitse ulatus vanuse, usulise veendumuse, seksuaalse sättumuse ja puude alusel;
3. käesoleva muudatusega saab olema veel kitsam kaitse liikmesriigi kodakondsuse alusel.

Lisaks tõstatub eraldi küsimus voliniku pädevusest. Oluline on märkida, et kui EL kodaniku võrdne kohtlemine on sätestatud EL kodaniku seaduses, siis ei kuulu EL kodakondsuse alusel aset leidvad diskrimineerimisjuhtumid voliniku pädevusse ehk tema poole ei saa selles küsimus pöörduda ning volinik ei saa ka arvamust avaldada.

Volinik on vastavalt voliniku ja kantselei põhimäärusele iseseisvalt tegutsev soolise võrdõiguslikkuse seaduse ja võrdse kohtlemise seaduse nõuete täitmist jälgiv ning muid seadusega talle pandud ülesandeid täitev sõltumatu ja erapooletu asjatundja. Sama sätestab ka VõrdKS § 16 lg 1.

EL kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeld VõrdKS-is tähendaks, et volinik peab direktiivist lähtuvate kohustuste raames tegelema vastavate diskrimineerimisjuhtumitega ning sellekohaste edendamistegevustega sarnaselt kaitsega diskrimineerimise eest teiste VõrdKS §-s 1 nimetatud diskrimineerimistunnuste alusel.

Praegusel juhul seda kohustust aga volinikule ei laiene. Eeltoodust tulenevalt tekib küsimus, kuhu peab pöörduma inimene oma õiguste kaitseks, kes leiab, et teda on EL kodakondsuse alusel diskrimineeritud? Kui voliniku pädevuses on vaid kontaktpunktiks olemine, siis sellest saab järeldada, et arvamust diskrimineerimise osas kodakondsuse alusel volinik ei anna.

Oleme seisukohal, et antud eelnõus esineb tõsine õiguslik vastuolu, mis ei too õigusselgust, vaid pigem vastupidi. Oleme arvamisel, et liikmesriigi kodaniku kaitse peab olema sätestatud VõrdKSis.

Euroopa Liidu õiguses on teise liikmesriigi kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeld üks olulisemaid aluspõhimõtteid. See kehtib kõigis EL õigusega reguleeritud valdkondades ning EL õigusega (sh lojaalse koostöö põhimõttega) oleks vastuolus diskrimineerimiskeelu kitsendatud käsitus liikmesriigi õiguses. Ülevõetav direktiiv on selle konkreetne rakendus teatud valdkondades, aga ei keela kuidagi soodsamaid sätteid. Segane olukord, mille puhul diskrimineerimise vastu kehtib erinev kaitse tulenevalt staatusest, võib tekitada ka olukorra, kus EL õigusega kaitstud õiguste tõhus kaitse pole tagatud.

Eelnõuga tekitatud täiendav hierarhia on vastuolus põhiseadusega, kuna taolist piiravat hierarhiat tunnuste vahel põhiseadus ette ei näe. Sellele on tähelepanu juhtinud nii õiguskantsler² kui kohtud.

Rõhutame, et diskrimineerimise keeld peab olema võrdne kõikidel alustel ning puude, vanuse, seksuaalse sättumuse, usulise veendumuse tunnuse alusel diskrimineerimist kogenud inimesed väärivad samaväärset kaitset nagu need inimesed, kes on kogenud diskrimineerimist rahvuse, rassi, nahavärvuse tunnuste alusel. Loodame, et vastavasisuline seadusmuudatus jõuab peatselt vastuvõtmiseni.

² Vt nt http://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_arvamus_vordse_kohtlemise_seaduse_eelnou_kohta.pdf

2. Võrdõigusvolinik kui kontaktpunkt

Nimetatud muudatuse lisamine VõrdKS-i on tervitatav ning on positiivne, et volinik hakkaks koostööd tegema teiste EL liikmesriikidega; korraldama või tellima täiendavaid asjakohaseid uuringuid ja analüüse ning vastutama võrdse kohtlemise seaduse nõuete täitmise eest seoses kodakondsuse alusel diskrimineerimisega; tagama sõltumatute aruannete avaldamise ja tegema soovitusi selliste piirangute ja takistuste eemaldamise kohta, mis põhjustavad EL liikmesriigi kodakondsuse alusel diskrimineerimist.

Selleks, et volinikul oleks võimalik eelnimetatud ülesandeid täita, oligi tarvis VõrdKS-i täiendada, st lisada nii kodakondsus tunnuseks kui ka voliniku roll kontaktpunktina.

Kaaluda tuleks voliniku pädevuse laiendamist selliselt, et volinik saab tegeleda üldiselt kaitsega kodakondsuse alusel diskrimineerimise eest ja sellekohaste edendamistegevustega. Praegune muudatus seda ei tee.

Täname veelkord võimaluse eest arvamust avaldada ning palume neid edasisel menetlemisel arvestada. Oleme valmis oma seisukohti lähemalt tutvustama.

/allkirjastatud digitaalselt/

Kari Käsper
juhataja

Merle Albrant
merle.albrant@humanrights.ee